

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

16-5171/13
Београд
В.Б.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

RS 712-25/2014

дел.бр. 17899 датум 23.06.2014.

НАЦИОНАЛНИ САВЕТ БОШЊАЧКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ

Есад Џуцевић, председник Савета

36300 Нови Пазар
ул. 28. Новембра бб

Поштовани господине Џуцевићу,

Заштитник грађана је, поступајући по притужби коју сте поднели, спровео поступак контроле законитости и правилности рада Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

Након спроведеног поступка и на основу утврђених пропуста, Заштитник грађана је у складу са својим уставним и законским овлашћењима, упутио препоруку за њихово отклањање, чију копију Вам достављамо у прилогу.

С поштовањем,

ЗАМЕНИК ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Прилог: 1

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

16-5171/13
Београд

23 JUN 2014

10

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 17863 датум 23.06.2014.

На основу члана 138. став 1. Устава Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/06) и члана 31. став 2. Закона о Заштитнику грађана („Сл. гласник РС“, бр. 79/05 и 54/07), у поступку контроле законитости и правилности рада Министарства просвете, науке и технолошког развоја, покренутом по притужби Националног савета бошњачке националне мањине, Заштитник грађана

УТВРЂУЈЕ

Министарство просвете, науке и технолошког развоја је пропустило, на штету права ученика бошњачке националности да се образују на матерњем језику, да на почетку школске 2013/2014 године, предузме мере из своје надлежности како би били отклоњени сви проблеми и препреке организовању наставе на босанском језику, на које је Национални савет бошњачке националне мањине више пута указивао дописима и захтевима који су упућени у периоду од септембра до новембра 2013. године.

Пропусти Министарства просвете, науке и технолошког развоја се огледају у томе

- да није наложило да се изврши инспекцијски надзор школа у Пријеполу ради утврђивања да ли је било пропуста у вези с анкетирањем ученика о томе на ком језику желе да се образују, како би на основу тако утврђених података оценило да ли је потребно наложити да се у појединим школама понови анкетирање ученика и да се сагласно томе, на основу резултата анкете, предузму и друге потребне мере у циљу увођења наставе на босанском језику, у складу са законом;
- да није допуном Конкурса за упис ученика у први разред средње школе у Републици Србији за школску 2013/2014 годину одредило школе и број одељења за наставу на босанском језику, чиме је онемогућило остваривање законом прописаног права на образовање на матерњем језику за ученике првог разреда гимназија у Новом Пазару и Сјеници, у којима су били испуњени остали законом прописани услови – ученици су се о томе изјаснили у довољном и значајном броју и били су донети одговарајући правилници.

На основу утврђених пропуста у раду, Заштитник грађана упућује Министарству просвете, науке и технолошког развоја следеће

ПРЕПОРУКЕ

Потребно је да Министарство просвете, науке и технолошког развоја обезбеди да се у свим школама, које се налазе на територијама локалних самоуправа где је у службеној употреби босански језик и где су припадници бошњачке националне мањине

заступљени у значајном броју, спроведе анкетање ученика првог и петог разреда основних школа и првог разреда средњих школа о томе на ком језику желе да се образују и да, уколико дође до сазнања о томе да анкетање ученика није спроведено у складу са законом, одмах предузме потребне мере како би се евентуални пропусти отклонили.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја ће допуном Конкурса за упис ученика у први разред средње школе у Републици Србији за школску 2014/2015 годину одредити школе и број одељења за наставу на босанском језику, и то у свим школама у којима се прописан и довољан број ученика путем анкете изјасни да жели да се образује на босанском језику и у којима су испуњени сви законом прописани услови у смислу донетих правилника.

Неопходно је да Министарство просвете, науке и технолошког развоја са појачаном пажњом прати увођење наставе на босанском језику у школској 2014/2015 години и, у случају потребе, правовременом применом мера из своје надлежности обезбеди остваривање права ученика бошњачке националности да се образују на матерњем језику, у складу са законом.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја ће, у року од 60 дана од дана пријема овог акта, обавестити Заштитника грађана о предузетим мерама и на почетку школске 2014/2015 године доставити доказе о поступању по њима.

Р а з л о з и:

Заштитник грађана је примио притужбу Националног савета бошњачке националне мањине (у даљем тексту Национални савет) којом је затражена заштита права ученика припадника бошњачке националне мањине на образовање на матерњем језику. Према достављеној документацији, Национални савет се више пута, дописима од 17. и 25. септембра и 28. новембра 2013. године, истим поводом обратио Министарству просвете, науке и технолошког развоја (у даљем тексту Министарство) захтевом да применом мера из своје надлежности отклони све проблеме који су уочени у вези с организовањем наставе на босанском језику, али како је у притужби наведено, до дана њеног подношења Заштитнику грађана, Министарство није то учинило.

Према наводима из притужбе и дописа који су упућени Министарству, као и приложене документације, настава на босанском језику није организована ни у једној школи у Пријепољу (које су на време обавештене о томе да имају законску обавезу да спроведу анкетање ученика), а само три основне школе су спровеле анкетање ученика иако је Национални савет на време школама послао потребну документацију. Поред тога, гимназије у Новом Пазару и у Сјеници нису организовале наставу на босанском језику упркос чињеници да се прописан број родитеља изјаснио путем анкете да жели да њихова деца похађају наставу на матерњем језику, и то у гимназији у Новом Пазару 141 ученик, односно 81 ученик у гимназији у Сјеници. Притужба је поднета и због тога, како је наведено, што Министарство није донело све неопходне подзаконске акте тако да настава на босанском језику није могла да се организује у средњим школама, као и због тога што Министарство није обезбедило да се у школама, где је организована настава на босанском језику, евиденције и јавне исправе воде и на босанском језику, у складу са законом.

.....

Устав Републике Србије¹ гарантује припадницима националних мањина право на школовање на свом језику и предвиђа да Република Србија мерама у образовању, култури

¹ „Службени гласник РС“, бр. 83/2006, чл. 48 и чл. 79

и јавном обавештавању, подстиче разумевање, уважавање и поштовање разлика које постоје због посебности етничког, културног, језичког или верског идентитета њених грађана.

Законом о ратификацији Европске повеље о регионалним или мањинским језицима² Република Србије је прихватила обавезу заштите 10 језика националних мањина, између којих је и заштита босанског језика и у складу са чланом 8. Повеље, у погледу образовања, да на тим језицима омогући предшколско, основно и средње образовање.

Одредбом члана 13. Закона о заштити права и слобода националних мањина³ уређено је да припадници националних мањина имају право на васпитање и образовање на свом језику у институцијама предшколског, основног и средњег васпитања и образовања и да **уколико у тренутку доношења овог закона не постоји образовање на језику националне мањине у оквиру система јавног образовања држава је дужна створити услове за организовање образовања на језику националне мањине, а до тог времена обезбедити двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе за припаднике националне мањине.** Ставом 3. наведене одредбе је уређено да се може прописати одређени минималан број ученика, с тим да тај број може да буде мањи од минималног броја ученика који је законом прописан за обезбеђење одговарајућих облика наставе и образовања.

Законом о основама система образовања и васпитања⁴, одредбом члана 9. је уређено да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на матерњем језику.

Чланом 24. Закона је уређено да су заводи, који су надлежни за припрему или учешће у припреми подзаконских аката које доноси Национални просветни савет или министар, дужни да ове послове обаве и припремљене материјале доставе Министарству у року који им одреди министар; да поступак покрене министар достављањем захтева одговарајућем заводу; да након што завод да позитивно мишљење, Министар доставља Националном просветном савету на разматрање, утврђивање предлога или одлучивање материјал завода. Истом одредбом је уређено да ако Национални просветни савет најкасније у року од три месеца од дана пријема материјала не донесе акт из своје надлежности, акт доноси министар.

Одредбом члана 79. Закона је уређено да програм основног и средњег образовања и васпитања за припаднике националних мањина на предлог националног савета националне мањине и мишљења Националног просветног савета, доноси министар.

Одредбом члана 12. Закона о основном образовању и васпитању⁵ и члана 5. Закона о средњем образовању и васпитању⁶, уређено је да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика, да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезично и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања, у складу са законом; сагласност за остваривање школског програма на језицима националних мањина за мање од 15 ученика Министарство даје по прибављеном мишљењу одговарајућег националног савета

² „Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 18/2005

³ Сл. лист СРЈ, бр. 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 - Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, бр. 72/2009 - др. закон и 97/2013 - одлука УС

⁴ „Сл. гласник РС“, бр. 72/2009, 52/2011 и 55/2013

⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 55/2013

⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 55/2013

националне мањине у складу са законом којим се уређује надлежност националних савета националних мањина; када се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, за ученика припадника националне мањине организује се настава језика националне мањине са елементима националне културе као изборни предмет.

Законима је уређено да када се образовно-васпитни рад, у основним и средњим школама, остварује и на језику националне мањине, евиденција се води и јавна исправа се издаје и на језику и писму те националне мањине.

.....

Ценећи наводе из притужбе, одговарајуће одредбе закона и документацију која је приложена уз притужбу, Заштитник грађана је обавестио Министарство просвете, науке и технолошког развоја⁷ о покретању поступка контроле законитости и правилности рада и истим актом затражио изјашњење.

Министарство је у прилогу акта број: 614-02-00050/214-02 од 29. јануара 2014. године, поводом навода из притужбе који се односе на анкетање ученика и организовање наставе на босанском језику у школама у Пријепољу, доставило изјашњење Сектора за развој образовања и међународну просветну и научну сарадњу⁸, у коме је наведено да „на осталим локацијама, у које спада и Пријепоље, нису се стекли услови за увођење наставе на босанском језику“ и да због ограниченог буџета, Министарство и Национални савет „нису утврдили заједничким планом нове школе односно нова одељења у које би текуће школске године била уведена настава на босанском језику“.

У прилогу наведеног акта је достављен и одговор начелника ШУ у Ужицу у коме је наведено да је, према изјавама директора школа у Пријепољу, анкетање ученика о језику наставе спроведено у све три средње школе, као и да се том приликом није довољан број ученика изјаснио да жели да се образује на босанском језику. Поред тога, анкетање ученика о језику наставе спроведено је и у три основне школе, а да је у осталих пет основних школа спроведено анкетање ученика о изборном предмету "Босански језик са елементима националне културе" и да су директори тих школа сматрали, на основу добијених података да се ученици нису у довољном броју изјаснили за тај предмет, да нема разлога да се спроводи анкета за наставу на босанском језику. Даље је наведено да настава на босанском језику није уведена у школе, где се довољан број ученика за то определио, јер су се директори школа договорили са представницима Националног савета да се због техничких разлога, ове активности спроведу у наредној школској години.

Међутим, како су Заштитнику грађана уз притужбу приложене изјаве директора, ОШ „Владимир Периф Валтер“ и Пријепољске гимназије, да није извршено анкетање ученика о томе да ли желе да слушају наставу на босанском или српском језику, јер су чекали упутство Министарства, али да оно није достављено, Заштитник грађана је захтевом за додатним обавештењима затражио од Министарства да појасни наводе из изјашњења и да детаљно обавести о томе када је и какав заједнички план са Националним саветом урађен, које школе су обухваћене тим планом и да доставе копију тог акта и да конкретно одговори да ли је Министарство препоручило школама у Пријепољу да сачекају са анкетањем ученика и ако јесте, која су разлози и која врста упутства је требало да се пошаље, односно који су разлози да упутства нису послата школама.

⁷ Акт дел. бр. 563 од 13. јануара 2014. године

⁸ Акт број: 614-02-00050/2014-02 од 17. јануара 2014.

Министарство није доставило тражене податке и документацију, као доказе навода из изјашњења Сектора за развој образовања и међународну просветну и научну сарадњу, а Национални савет је 16. јуна 2014. године обавестио Заштитника грађана да ови наводи нису тачни.

Заштитник грађана није поновио захтев Министарству да достави тражене податке, јер је у поступку неспорно утврђено да Министарство није наложило да се провери правилност поступања школа у Пријеполу у вези анкетања ученика о томе на ком језику желе да се образују. Осим тога, са становишта надлежности овог органа, Заштитник грађана је приликом упућивања препоруке ценио чињеницу да у школској 2013/2014 години ни у једној школи у Пријеполу ученицима бошњачке националности није обезбеђено остваривање права на образовање на босанском језику а да ће извршење препоруке обезбедити да се евентуални пропусти у вези с анкетањем ученика и организовања наставе на босанском језику, било у раду школа или самог Министарства, не понове и у школској 2014/2015 години.

Поводом навода из притужбе да Министарство није предузело мере како би се у гимназијама, у Новом Пазару и у Сјеници, организовала настава на босанском језику, Министарство је доставило документацију на основу које је утврђено да је дописом од 3. септембра 2013. године, затражено да се изврши инспекцијски надзор у школама на територији Новог Пазара, Сјенице и Тутина али само у школама у којима је организована настава на босанском језику. Сходно томе, просветна инспекција је извршила инспекцијски надзор у Економско трговинској школи у Новом Пазару, у којој су уписана два одељења на босанском језику. Према наводима из изјашњења просветног инспектора, инспекцијски надзор у гимназијама и другим средњим школама, које нису организовале наставу на босанском језику, није извршен, јер није било пријава.

С обзиром да Министарство није доставило изјашњење и ниједан податак о томе да ли је и које мере предузело поводом навода из притужбе који се односе на гимназије у Новом Пазару и Сјеници које нису на почетку школске 2013/2014 године организовале наставу на босанском језику, Заштитник грађана је затражио додатна обавештења.

Министарство није доставило тражене податке о поступању у случају наведених гимназија, већ је доставило записнике о извршеном ванредном инспекцијском надзору који су у гимназијама у Новом Пазару и Сјеници, обављени 25. фебруара односно 7. марта 2014. године. На основу достављених записника, просветни инспектори су констатовали да је упис ученика у ове школе извршен у складу са законом, јер је на основу Одлуке министра просвете бр: 611-00-2152/2013-03 од 31. марта 2013. године штампан и објављен Конкурс за упис ученика у први разред средње школе у Републици Србији за школску 2013/2014 годину, којим је у наведеним школама одређен број одељења за наставу на српском језику и није одређен број одељења на босанском језику.

Иако је Министарство од почетка школске године било упознато с тим да у Конкурсу није наведен босански језик као језик образовања у овим гимназијама и пред тога што су након објављивања Конкурса вршене измене и допуне, Министарство није Заштитнику грађана појаснило разлоге због којих на почетку школске 2013/2014 године није извршена измена и допуна Конкурса тако што би у њему биле наведене гимназије и број одељења на босанском језику, с обзиром да су се ученици у прописаном броју изјаснили да желе да се образују на босанском језику а и донети су потребни правилници,

Према достављеној документацији Министарство је, дописом од 15. јануара 2014. године, дало сагласност да се у другом полугодишту спроведе припремна настава на босанском језику у 4 образовно васпитне установе, између осталих и у гимназијама у Новом Пазару и у

Сјеници, у четири односно два одељења првог разреда. На тај начин је, иако са закашњењем, обезбеђена настава на босанском језику, у школској 2013/2014 години, за ученике који су се приликом уписа у први разред гимназије изјаснили путем анкете да желе да се образују на матерњем језику.

Одредбом члана 35. Закона о средњем образовању и васпитању је уређено да школа, чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе, до 31. децембра, предлаже Министарству, преко школских управа, број ученика за упис, да у поступку утврђивања броја ученика за упис у школу у којој се настава изводи на језику националне мањине, национални савет националне мањине даје мишљење и уколико национални савет националне мањине не достави мишљење у року од 15 дана од пријема захтева, сматра се да је мишљење дато. У ставу 5. наведене одредбе утврђено да Министарство доноси одлуку о броју ученика за упис у школе из става 1. овог члана до 31. марта.

Одредбом члана 36. Закона је уређено да се упис ученика у први разред врши на основу конкурса; да Министарство расписује заједнички конкурс за све школе до 1. маја; да Конкурс садржи и обавештење о језику на којем се остварује образовно-васпитни рад.

Министар просвете је донео Одлуку број : 611-00-3038/2013-03, од 20. марта 2014. године, о упису ученика у средњу школу за школску 2014/2015 годину, којом се утврђује број ученика који ће се уписати у први разред средње школе на територији Републике Србије по школама, подручјима рада, образовним профилима и трајању образовања, за школску 2014/2015. годину на основу које је Конкурс штампан и доступан основним и средњим школама. Одлуком је уређено да средње школе врше упис ученика за наставу на српском језику, уколико у конкурс није изричито назначено да ће се у школи или поједином одељењу настава организовати на језику националне мањине, односно двојезично. Одлуком је утврђено да за спровођење конкурса, у складу са законом, Правилником о упису ученика у средњу школу и Стручним упутством за спровођење пријемног испита и уписа ученика у средњу школу, за школску 2014/2015. годину, су одговорни Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, основне и средње школе, као и комисије које организују и спроводе завршни испит, пријемни испит и упис ученика у средњу школу.

У тексту Конкурса за упис ученика у први разред средње школе у Републици Србији за школску 2014/2015 годину, на странама 96, 114 и 115, за средње школе у Новом Пазару, Пријепољу, Сјеници и Тутину, није изричито назначено да ће се у школама или поједином одељењу настава организовати на босанском језику.

Законом је прописано се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. С обзиром да је број ученика услов за образовање на језику националне мањине или за увођење наставе изборног предмета матерњи језик са елементима националне културе, приликом упућивања препорука Заштитник грађана је ценио то да се анкетирање ученика о језику наставе, првог и петог разреда основне школе и првог разреда средње школе, врши након законом утврђених рокова доношења школских програма и годишњих планова школа и након рока у коме се објављује конкурс на основу ког се врши упис ученика у средње школе, а да су резултати анкете основ за организовање наставе на језику националне мањине, када су донети и сви потребни правилници.

Заштитник грађана је приликом упућивања препоруке посебно ценио то да у околностима када се први пут у систему обезбеђује остваривање права на образовање на

одређеном језику националне мањине, Министарство има обавезу и одговорност да у сарадњи са школским управама, просветном инспекцијом и школама, као и националним саветима националних мањина, обезбеди да се анкетирање ученика о језику наставе спроведе у складу са законом, да прати цео процес и да предузима све потребне и расположиве мере, јер уколико су донети потребни правилници и довољан се број ученика изјаснио о образовању на матерњем језику, не може бити прихватљиво образложење да у школама није организована настава на језику националне мањине, због тога што то није предвиђено текстом Конкурса или актима које доноси школа, а чија измена и допуна се спроводи у једноставном поступку.

Законом је утврђено да у обезбеђивању услова за остваривање права деце и ученика, Министарство предузима све неопходне мере којима се у потпуности обезбеђује остваривање тих права.

Позитивни прописи и начела добре управе захтевају од органа управе да поступају и да благовремено предузимају мере у оквиру своје надлежности. Стандард добре управе не дозвољава нечињење и пасивност, већ тражи активан, ангажован став органа према обављању послова из свог делокруга и законито вршење тих послова, ради остваривања циља због кога су органу дата јавна овлашћења.

Предмет овог поступка је била и контрола рада Министарства у вези навода из притужбе који се односе на доношење подзаконских аката и обезбеђивања вођења евиденција и издавања јавних исправа у школама на босанском језику и писму и на основу података и документације који су прикупљени у овом поступку Заштитник грађана није утврдио пропуст у раду Министарства.

Наиме, процедура усвајања наставних планова и програма је у току и након што је Национални савет доставио предлоге програма, Министарство је покренуло процедуру достављањем захтева Заводу за унапређење образовања и васпитања ради добијања мишљења. Завод је дао мишљење да их не треба усвајати док се не изврше предложене измене, о чему је Министарство обавестило Национални савет, који је сходно својим надлежностима, дописом од 14. фебруара 2014. године послало Министарству последње измене предлоге Плана и програма за предмет Босански језик за други разред основне школе, Босански језик и књижевност за шести разред основне школе и Босански језик и књижевност за први и други разред средњих стручних школа у трогодишњем и четворогодишњем трајању, и за други разред гимназије. Такође, Национални савет је 11. марта 2014. године, од стране Министарства, обавештен да је потребно да поступи у складу са мишљењем Завода које је дато и на измењене предлоге наставних планова и програма основног и средњег образовања за садржаје који изражавају посебност бошњачке националне мањине.

У вези навода из притужбе да Министарство није обезбедило евиденције и јавне исправе на босанском језику, у изјашњењу Министарства је наведено да је процедура у току од августа месеца 2013. године и да је, након што су прибављена сва потребна мишљења, донето решење непосредно пре подношења притужбе овом органу, 19. децембра 2013. године, којим се одобрава Привредном друштву д.о.о. „Просветни преглед“ из Београда да изврши штампање и издавање евиденција и јавних исправа који су прописани правилницима, двојезично – на српском језику ћириличким писмом и на босанском језику и писму. Министарство је обавестило Заштитника грађана да је донетим решењем министра издавач у обавези да одштампа и пусти у продају потребне обрасце и на босанском језику и писму, најкасније до 1. априла 2014. године.

Међутим, Национални савет је, 16. јуна 2014. године, обавестио Заштитника грађана да евиденције и обрасци на босанском језику нису одштампани. У циљу ефикасности поступања, с обзиром да је крај школске године, а да је штампање образаца и њихова продаја у надлежности „Просветног прегледа“, чији рад није био предмет притужбе и контроле у овом поступку, Стручна служба Заштитника грађана је са представницима „Просветног прегледа“ обавила телефонски разговор, 17. јуна 2014. године. Заштитнику грађана је потврђено да нису одштампани сви обрасци на босанском језику, јер, како је образложено, рок (1. април. 2014. године) из решења Министарства је био нереалан зато што је „Просветни преглед“ расписао јавну набавку тек 6. априла 2014. године, након што је Влада усвојила Програм пословања привредног друштва (у марту 2014. године), да је дат приоритет штампању сведочанства на босанском језику и писму, која су одштампана и налазе се у продаји а да се остали обрасци штампају, али да нема могућности да они буду у продаји пре 15. јула 2014. године.

На основу свих утврђених чињеница и околности, Заштитник грађана је, применом чл. 31. ст. 2. Закона, дао препоруке Министарству просвете, науке и технолошког развоја у циљу унапређења рада органа управе, законитог, правилног и ефикасног остваривања права Бошњака на образовање на матерњем језику и спречавања сличних пропуста у будућности.

ЗАМЕНИК ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Доставити:

- Министарству просвете, науке и технолошког развоја*
- Националном савету бошњачке националне мањине*